

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Het Gemeenschappelijk Referentiekader en de toekomst van het Europees contractenrecht

Mak, C.

Publication date

2007

Document Version

Final published version

Published in

Contracteren

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Mak, C. (2007). Het Gemeenschappelijk Referentiekader en de toekomst van het Europees contractenrecht. *Contracteren*, 2007(3), 72-74.

https://www.bjutijdschriften.nl/tijdschrift/contracteren/2007/03/Contr_2007_010_003_004

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Impressies

Het Gemeenschappelijk Referentiekader en de toekomst van het Europees contractenrecht

Mr. C. Mak*

Wie er het Burgerlijk Wetboek op naslaat, zal constateren dat de Europese regelgever inmiddels op veel terreinen van het privaatrecht zijn invloed heeft doen gelden. In het contractenrecht is 'Brussel' tot nu toe vooral actief geweest op het gebied van de consumentenbescherming. Via de implementatie van Richtlijnen zijn regels geïntroduceerd met betrekking tot onder meer colportage (Richtlijn 85/577/EG), pakketreizen (90/314/EG), oneerlijke bedingen (93/13/EG), timeshare (94/47/EG), koop op afstand (97/7/EG), prijsindicatie (98/6/EG), oneerlijke handelspraktijken (98/27/EG) en consumentkoop (99/44/EG). Hoewel van een alomvattende harmonisering van het contractenrecht op dit moment nog geen sprake is, heeft zich op initiatief van het Europees Parlement¹ en de Europese Commissie² een levendig debat ontsponnen over de wenselijkheid en mogelijkheid om te komen tot een verdergaande harmonisatie van dit rechtsgebied binnen de Europese Unie.

In het kader van een door de Commissie gecoördineerd consultatieproces wordt momenteel gewerkt aan een herziening van het *acquis communautaire* op het gebied van het consumentenrecht.³ De achterliggende gedachte is om een interne markt te creëren waarin een evenwicht bestaat tussen een hoog niveau van consumentenbescherming en de concurrentie tussen ondernemingen, terwijl tevens het subsidiariteitsbeginsel in ere wordt gehouden.⁴

Om de coherentie van het *acquis* op het gebied van het contractenrecht in zijn algemeen te vergroten, financiert de Europese Commissie bovendien het ontwerp van een zogenoemd Gemeenschappelijk Referentiekader (GRK; de veelal gebruikte Engelse benaming luidt 'Common Frame of Reference', ofwel 'CFR').⁵ Dit GRK dient te voorzien in definities van juridische termen, fundamentele beginselen en coherente modelregels van contractenrecht, die een bijdrage kunnen leveren aan de stroomlijning van het *acquis* en aan de toepassing van het EU-recht op nationaal niveau.⁶ Naar verwachting zal eind dit jaar een voorstel worden voorgelegd aan de Europese Commissie; de definitieve vaststelling van het GRK staat op de agenda voor 2009.⁷ Vanzelfsprekend roepen deze ontwikkelingen de vraag op hoe een coherenter Europees contractenrecht eruit moet gaan zien.

De ontwikkeling van het GRK, de consumentenrechtsterziening en, meer in het algemeen, de toekomst van het Europees contractenrecht vormden het thema van een internationaal congres dat begin juni in Amsterdam werd georganiseerd door de *Society of European Contract Law* (SECOLA)⁸ in samenwerking met het *Centre for the Study of European Contract Law* (CSECL)⁹ van de Universiteit van Amsterdam.¹⁰ Het onderwerp werd vanuit verschillende invalshoeken belicht door zowel wetenschappers als door een panel van juristen werkzaam bij ministeries en internationale organisaties. Bovendien was de Europese Commissaris voor Consumentenzaken, de Bulgaarse Meglena Kuneva, aanwezig om het standpunt van de Commissie nader toe te lichten. Hier volgt een impressie van de diverse opvattingen die werden verdeeld.

* Universitair docent, Centre for the Study of European Contract Law, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Universiteit van Amsterdam.

1 Zie de Resoluties van het Europees Parlement over dit onderwerp: OJ C 158, 26 June 1989, p. 400 (Resolutie A2-157/89) en OJ C 205, 25 July 1994, p. 518 (Resolutie A3-0329/94).

2 Zie de Commissies 'Communication on European Contract Law to the Council and the European Parliament', COM (2001) 398 final; haar Actie Plan voor 'A More Coherent European Contract Law', COM (2003) 68 final; en haar Communicatie 'European Contract Law and the Revision of the Acquis: The Way Forward', COM (2004) 651 final.

3 Vgl. het Groenboek van de Europese Commissie betreffende de 'Review of the Consumer Acquis', COM (2006) 744 final.

4 COM (2006) 744 final, p. 3.

5 COM (2004) 651 final, p. 2-5.

6 COM (2004) 651 final, p. 3-5.

7 COM (2004) 651 final, p. 13.

8 Zie <www.secola.org>.

9 Zie <www.jur.uva.nl/csecl>.

10 'The Common Frame of Reference and the Future of European Contract Law', Amsterdam, 1 en 2 juli 2007.

De Deense hoogleraar Ole Lando, grondlegger van de Commissie die de *Principles of European Contract Law* (PECL)¹¹ opstelde, sprak zijn waardering uit over de vorderingen die worden gemaakt met het formuleren van het GRK. Niettemin wierp hij enkele belangrijke punten van kritiek op met betrekking tot de gekozen structuur, omvang en onderliggende waarden van de huidige voorlopige versie. De ontwerpers van het GRK, die deel uitmaken van verschillende onderzoeksgroepen op het terrein van het Europees contractenrecht,¹² hebben gekozen voor een gelaagde structuur, die associaties oproept met het Duitse model van het *Bürgerliches Gesetzbuch*. Lando zei te betreuren dat hiermee de 'chronologische' structuur van de PECL is losgelaten: een weergave van de regels naar gelang van de verschillende levensstadia van een contract (totstandkoming, geldigheid, nietigheid, uitleg, inhoud, voorwaarden, nakoming, niet-nakoming en remedies) zou naar zijn mening overzichtelijker zijn geweest. Verder merkte Lando op dat het GRK op bepaalde punten afwijkt van het evenwicht dat in de PECL is gezocht tussen liberale gedachten en het idee van de *esprit collectif*, gebaseerd op solidariteit en vertrouwen, die in het contract tot uitdrukking zou moeten komen. Hoewel de PECL vaak zijn bekritiseerd vanwege een (te) grote nadruk op contractsvrijheid, lijkt volgens Lando het ontwerp-GRK in nog veel sterkere mate een liberaal ideaal na te streven. Hij riep de ontwerpers van het GRK op om deze aandachtspunten in het oog te houden bij de afronding van het voorstel.

Hans Schulte Nölke, hoogleraar aan de Universiteit van Bielefeld en coördinator van een van de GRK-onderzoeksgroepen, bestreed de gedachte dat voor wat betreft de structuur van het GRK aansluiting wordt gezocht bij het Duitse systematische model. Hij verdedigde een functionele benadering voor de verwezenlijking van de doelstellingen van het EG-recht, waarbij marktintegratie en sociale motieven centraal zouden moeten staan. Om het mogelijk te maken binnen de gehele EU transnationale consumentenovereenkomsten te sluiten, zou bijvoorbeeld een zogenoemde 'Blue Button' voor internetwinkels kunnen worden geïntroduceerd. Door op de blauwe knop, gemodelleerd naar de Europese vlag, te klikken zou een klant een set van standaardregels accepteren, bijvoorbeeld gebaseerd op het GRK. Niet alleen zouden op die manier makkelijker internationale transacties tot stand komen. Ook zou het herziene consumentenrecht meer aansluiting vinden bij de in het GRK neergelegde regels, die een ruimer gebied zullen beslaan dan de herziening van het consumentenacquis.

In verschillende lezingen werd nader ingegaan op de haken en ogen aan de herziening van de consumentenrecht-Richtlijnen. Gösta Petri (Europese Commissie, DG Sanco) presenteerde de keuzemogelijkheden die voor een groot aantal onderwerpen in het Groenboek van de Commissie zijn weergegeven.¹³ Gerrit de Geest (Universiteit Gent) becommentarieerde vervolgens de GRK-ontwerp-artikelen over informatieplichten in de precontractuele fase vanuit rechtseconomisch perspectief. Hij beargumenteerde dat een optimum gevonden moet worden tussen, aan de ene kant, het geven van voldoende informatie aan consumenten die onder het gemiddelde van de 'average consumer' zitten en, aan de

andere kant, het voorkomen van een te veel aan informatie voor bovengemiddelde consumenten. Thomas Wilhelmsson (Universiteit Helsinki) merkte op dat aan deze en andere regels van Europees consumentenrecht verschillende sociale modellen (ofwel 'varieties of welfarism') ten grondslag liggen. Het zou om die reden onduidelijk zijn wat de Commissie voor ogen heeft bij het zoeken naar meer coherentie in het contractenrecht: welke politieke doelstellingen worden nagestreefd? Ook Giorgio Monti (*London School of Economics*), ten slotte, plaatste kanttekeningen bij de strategie van de Commissie. Hij belichtte het consumenten acquis vanuit mededingingsrechtelijk perspectief, waarbij hij de traditionele plaatsing van het mededingingsrecht aan de aanbodzijde en consumentenrecht aan de vraagzijde van de markt aan de kaak stelde.

Hugh Beale, hoogleraar te Warwick en lid van de Britse Law Commission, volbracht op schijnbaar moeiteloze wijze de taak om zowel zijn eigen visie op het GRK te presenteren als die van Christian von Bar (Universiteit Osnabrück, voorman van de *Study Group on a European Civil Code*), die helaas verhinderd was naar Amsterdam te komen. Beale benadrukte het belang van 'vergelijkende noten' bij het GRK om de modelregels in het juiste perspectief te plaatsen. Daarmee zou bijvoorbeeld voorkomen worden dat het opnemen van een beginsel van goede trouw onbedoeld de indruk zou wekken dat dit beginsel overal in de EU is geaccepteerd. Onder verwijzing naar de Italiaanse beeldhouwers die hun hoog te plaatsen werken aanpasten aan de hoek van waaruit ze gezien zouden worden ('*da sotto a su*'), verdedigde Beale verder de structuur van het GRK: eindeloze herhaling van gelijksoortige bepalingen die betrekking hebben op verschillende onderwerpen kan door middel van een gelaagde vormgeving worden vermeden. Met het oog op middelgrote en kleine bedrijven en consumenten stond Beale bovendien positief tegenover het idee van een optioneel standaardmodel, dat eventueel via Schulte Nölke's 'Blue Button' zou kunnen worden geïntroduceerd. Tot slot benadrukte Beale dat zelfs als de Europese Commissie het voorgestelde GRK uiteindelijk onverhoopt niet mocht aannemen, het werk niet voor niets zal zijn geweest: door op deze unieke manier wetenschappers, belanghebbenden en EU-vertegenwoordigers bijeen te brengen, is al een belangrijke stap gezet in de ontwikkeling van een *lingua franca* voor het Europees contractenrecht.

Marieke Oderkerk (Universiteit van Amsterdam) voegde enkele rechtsvergelijkende gezichtspunten toe. Zij merkte op dat criteria voor de waardering van verschillende rechtsregels afwezig lijken in het totstandkomingsproces van het GRK. Dit kan problematisch zijn wanneer beoogd wordt de beste oplossingen voor contractenrechtelijke vraagstukken in het GRK op te nemen. De voordracht van Aneta Wiewiórska (Warschau) maakte duidelijk dat voordat dergelijke methodologische vragen de aandacht zullen trekken van nationale juristen in nieuwe EU-lidstaten eerst een zekere bewustwording van de rol van het EU-recht zal moeten plaatsvinden. Hoewel in Polen bijvoorbeeld een codificatiecommissie is aangesteld om Europese regelgeving te implementeren, zou een betere informatievoorziening nodig zijn om Poolse juristen ook warm te laten lopen voor het GRK. De Duitse hoogleraar Stefan Grundmann (Berlijn) keek al verder vooruit en stelde de vraag of het GRK de voorloper zou kunnen zijn van een toekomstig Europees Burgerlijk Wetboek. Voordat het zover zou komen, zouden er naar zijn mening nog de nodige hobbels genomen moeten worden, onder andere met betrekking tot de demo-

11 O. Lando & H. Beale (red.), *Principles of European Contract Law. Parts I and II*, Den Haag: Kluwer Law International 2000; en O. Lando & H. Beale (red.), *Principles of European Contract Law. Part III*, Den Haag: Kluwer Law International 2003.

12 Onder andere de *Study Group on a European Civil Code*, de *Acquis Group* en de *Insurance Group*. Zie <www.copecl.org>.

13 COM (2006) 744 final.

cratische legitimiteit en de totstandkomingsprocedure voor een dergelijk document.

Euro-commissaris Meglena Kuneva verwoordde de gedachtegang van de Commissie met betrekking tot de beleidskeuzes die op het gebied van het consumentrecht zullen moeten worden gemaakt. De Commissie zou bij voorkeur een gemengde benadering kiezen, waarbij algemene regels voor diverse typen consumentencontracten zouden bestaan naast specifieke regels voor bijzondere overeenkomsten. Kuneva benadrukte dat door harmonisering van sleutelgebieden van het contractenrecht een 'win-winsituatie' bereikt zou kunnen worden voor zowel consumenten als ondernemingen. Het resultaat zou moeten zijn dat het consumentenvertrouwen toeneemt, dat een groter marktaanbod en lagere prijzen tot stand komen en dat ondernemingen tegelijkertijd hun afzetgebied kunnen uitbreiden. Zodra een ontwerp-GRK gereed ligt, aldus Kuneva, zal de Commissie bekijken welke gedeeltes daarvan aansluiten bij deze en andere beleidsdoelstellingen. Kuneva beloofde, samen met haar mede-commissarissen, de verdere ontwikkelingen met betrekking tot het GRK en de herziening van het consumentrecht acquis op de voet te zullen blijven volgen. Naar aanleiding van een vraag uit de zaal meldde zij bovendien de herziening van het acquis, indien mogelijk, in de toekomst graag uit te breiden naar Richtlijnen op het gebied van dienstverlening.

Ter afsluiting van het congres vond een paneldiscussie plaats, waarin sprekers uit verschillende instanties hun mening gaven over een drietal stellingen. Karl-Heinz Oehler (ministerie van Justitie, Duitsland), Menno Bouwes (ministerie van Justitie,

Nederland), Jorge Liz (*Social and Economic Committee*) en Thomas Wilhelmsson (Universiteit Helsinki) waren het erover eens dat de afwijzing van een Europese Grondwet in de Franse en Nederlandse referenda geen rol van betekenis hoefde te spelen in de toekomst van het Europees contractenrecht: de link tussen beide was meer symbolisch dan juridisch van aard. Allen zagen wel problemen met betrekking tot de democratische legitimiteit van de activiteiten op het gebied van het Europees contractenrecht, waarbij Europese burgers tot nu toe nog nauwelijks betrokken zijn. Met betrekking tot het sociale karakter van het GRK en het consumenten acquis waren de meningen daarentegen verdeeld; waar sommigen deze als zoveel mogelijk neutrale instrumenten zagen, pleitten anderen voor de gerichte inzet van Europese regelgeving voor de verdere socialisering van het nationale recht.

Hoe het GRK en het Europees contractenrecht zich verder zullen ontwikkelen, zal de toekomst moeten leren. Uit de gevarieerde lezingen op het SECOLA-congres blijkt in ieder geval dat zowel in academische kringen¹⁴ als onder overheidsjuristen en EU-vertegenwoordigers bereidheid bestaat een Europees contractenrecht te realiseren dat alle deelnemers aan de Europese markt ten goede komt. Dat er nog de nodige formele en substantiële obstakels overwonnen zullen moeten worden voordat het zover is, neemt niet weg dat de onderzoeksprojecten die tot nu toe onderweg zijn al een grote bijdrage hebben geleverd aan het tot stand brengen van een b(1)oeiend debat, waarin zowel juridische als politieke vraagstukken niet uit de weg worden gegaan.

14 Waarbij overigens opgemerkt dient te worden dat onder academici geen consensus bestaat over de noodzaak voor vergaande harmonisatie van het contractenrecht in Europa. Sceptisch is bijvoorbeeld J.M. Smits, 'European Private Law: A Plea for a Spontaneous Legal Order', *Maastricht Working Papers*, Faculty of Law, 2005/9, p. 19-21.